

ERHVERVSJURA

DER VIL ALTID VÆRE KRITIK

INHABILITET: Det er svært at trække grænserne for, hvornår en læge skal sige fra over for at rådgive patienter eller sidde i sagkyndige, rådgivende udvalg vedrørende et bestemt medicinsk produkt.

LARS BO LANGSTED
professor,
Juridisk Institut,
Aalborg Universitet

erhverv@jp.dk

»Det er ikke nok at være uafhængig, det skal også se sådan ud.«

Sådan skrev formanden for lægeforeningen, Mads Koch Hansen, i en leder i Ugeskrift for Læger i slutningen af november sidste år. I en netop udsendt pressemeddelelse har han uddybende forklaret:

»Der er i dag større åbenhed om lægers samarbejde med lægemiddelindustrien end nogensinde. Men det er ikke tilstrækkeligt, når vi igen og igen oplever konkrete sager, hvor patienter, presse eller politikere ikke er overbeviste om, at lægers rådgivning er uafhængig. Befolkningen skal føle sig sikker på, at de råd, de får fra lægen, er fagligt solide og uafhængige af industrien.«

Man fristes til at sige: velkommen i klubben. Når en dommer behandler en sag, skal han være uafhængig af sagens parter, når en offentligt ansat embedsmand behandler sager, må han ikke være inhabil, og når en revisor skal påtegne et regnskab, skal han være uafhængig af den virksomhed, der aflægger regnskabet. Der er kort sagt mange erhverv, hvor det er uhyre vigtigt, at en person er "uafhængig".

Det er derfor også vigtigt, at der er regler i love og bekendtgørelser, der så langt hen ad vejen, som det er muligt og fornuftigt søger at hindre de situationer i overhovedet at opstå, hvor det godt kan være, at den pågældende dommer, embedsmand, revisor og læge rent faktisk er uafhængig, og hvor han rent faktisk kan træffe sin afgørelse, give sin påtegning eller yde sin rådgivning ud fra et udelukkende fagligt grundlag – men hvor det ikke ser sådan ud. Eller hvor konkret mere svage personligheder kunne lade sig påvirke af sin "uvedkommende" relation.

Det er der ingen, der mig bekendt, er uenige i. De helt store problemer – og dermed også uenighed – opstår, når man skal trække grænserne for, hvornår der skal siges fra. Hvornår dommeren eller embedsmanden ikke må behandle den pågældende sag, hvornår revisoren ikke må afgive sin erklæring, og hvornår lægen ikke længere kan rådgive patienter eller sidde i sagkyndige, rådgivende udvalg.

Der er mindst to reelle snit, man må anlægge, når man

Et afbalanceret regelsæt for lægers uafhængighed af medicinalindustrien vil formentlig altid blive udsat for kritik.
Arkivfoto: Ole Lind

laver sådanne generelle regler. Det ene er spørgsmålet om personligt slægtskab og bekendtskab. Her er der ganske enkelt ingen, der tror, at en person kan træffe en afgørelse i en sag, der involverer den pågældendes forældre eller børn uden at være påvirket af dette slægtskab. Det er nemt: sager, der involverer sådanne familieremedlemmer, må ingen behandle.

Det kan godt være, at der

ind imellem er en konkret sagsbehandler eller revisor, der faktisk ikke har set sine forældre i 20 år og ikke har noget forhold til dem. Dels er risikoen for en påvirkning alligevel for stor – dels er der ingen, der vil tro på, at der ikke er (risiko for) en sådan påvirkning. Her sørger reglen for, at den pågældende sagsbehandler er reelt uafhængig, og at han også ser sådan ud.

I den anden af skalaen har

vi en sagsbehandler, der skal behandle en sag, der involverer en person, som han for 30 år siden gik i parallelklasse med i folkeskolen, men ikke har set siden. Her er der naturligvis en risiko for, at man fortsat har følelser for den pågældende gamle skolekammerat, enten kærlige eller meget hadske – men den er så teoretisk og sjældent forekommende, at et samfund på størrelse med det danske ikke ville

kunne fungere, hvis man i alle sådanne tilfælde fastslog, at der var inhabilitet.

Det andet snit er det mere "faglige" – og det er mere relevant for lægeproblemstillingen – hvor meget kan man være "fedtet ind" i en virksomhed – og hvordan – før man ikke længere er, eller i hvert fald med rimelighed kan betragtes som, uafhængig?

Vanskeligheden her er endvidere meget ofte dobbelt: på den ene side kan man være usikker på, om en forbindelse til en virksomhed overhovedet har nogen påvirkningsevne af betydning: jeg har modtaget et honorar på 3.000 kr. for at holde et foredrag?

På den anden side kan der være gode, faglige argumenter for at kunne bevare forbindelsen, også selv om der måtte være en fjern påvirkningsrisiko. Det øger f.eks. en revisors kendskab til en virksomhed og dets regnskab, hvis revisor selv har assisteret med regnskabsudarbejdelsen, og dermed øges også sandsynligheden for, at hans revision er bedre, end hvis han blot kom ind "udefra" med det ene formål at lave revision.

Det er givetvis også sådan, at særligt dygtige lægefaglige specialister er særligt efterspurgt samarbejdspartnere af medicinalindustrien, og at de selv samme personer af de selv samme grunde er særligt efterspurgt i sundhedsfaglige udvalg af forskellig art. Og – for at sætte det på spidsen – kan vi være sikre på, at det i påkommende fald er det sundhedsfaglige udvalg og dermed samfundet, der vinder kampen om ekspertens gunst, eller vil "vandtætte skotter" blot bevirke, at det er de næstbedste, der betjener samfundet og de bedste, der lader sig honorere af industrien?

Afvejningen er særligt vanskelig, fordi langt de fleste fagpersoner med en bare nogenlunde normalt udviklet faglig stolthed sagtens vil kunne rådgive et bestemt medicinalfirma den ene dag og den næste dag være "til rådighed" med sin faglige viden i et statsligt udvalg, uden at han af den grund vil sidde og pleje den pågældende industris interesser. Og det er jo samfundsmæssigt en win-win situation (men altså behæftet med en vis – teoretisk – risiko).

Lægerne er – hvilket de helt givet godt er klar over – på vej ud i lige præcis dette dilemma. "Modhensynet" fremgår således lige så klart af den indledningsvist nævnte pressemeddelelse, hvor det hedder, at samar-

bejde med medicinalindustrien »... er en forudsætning for udvikling af nye og bedre lægemidler, og hvis ikke læger deltager i det samarbejde, svigter vi patienterne. Men det er også vigtigt, at vi som læger tager alvorligt, at der er et behov for større åbenhed og klare spilleregler om samarbejdet.«

På trods af at der allerede i dag er en ganske tæt regulering gennem lovgivningen og gennem Lægemeddelstyrelsens vejledning om lægers og tandlægers pligt til at søge om tilladelse til at være tilknyttet en lægemiddelvirksomhed, kan der være gode grunde til at se, om der er behov for en yderligere regulering. Lægeforeningen spiller tilsyneladende på to heste i øjeblikket: dels vil den selv lave nogle såkaldt etiske retningslinjer for lægers samarbejde med medicinalindustrien, dels vil foreningen deltage i et udvalg, der er på vej til at blive nedsat under Indenrigs- og Sundhedsministeriet til at se på netop dette område. Om hastværket med at lave et eget etisk regelsæt først skyldes, at foreningen er bange for, at der vil gå for lang tid, før der kommer noget brugbart ud af et udvalg, eller fordi man mere taktisk håber, at udvalget i givet fald vil henvise til eller bygge videre på de kommende etiske regler, er ikke til at sige.

Der er dog en enkelt ting, der er helt sikker. Det er ganske enkelt ikke muligt at lave et afbalanceret regelsæt, der ikke bagefter vil blive udsat for kritik. Der vil altid være en sensationshungrende journalist, en enkelt fagpurtaner eller blot en bekymret borger, der vil kunne "pege fingre" og sige: jamen så længe der må være blot antydningen af et gran af samarbejde med medicinalindustrien, kan vi jo ikke være sikre på at lægen er uafhængig.

Inspireret af EU har man i den danske revisorlovgivning suppleret de konkrete uafhængighedsregler med en "uafhængighedstest", der lader det være afgørende, om der foreligger »omstændigheder, som for en velinformeret tredjemand kan vække tvivl om (revisors) uafhængighed«. Det er nok tilrådeligt også i de kommende arbejder inden for lægeområdet at lade sig lede mere af den »velinformerede tredjemand« end af, om »alle patienter, pressefolk og politikere« til enhver tid fremover måtte blive »overbevist« af de nye regler fuldstændig uafhængigheds sikring.

God arbejdslyst.